
Recenzovaný článek

Jak daleko má svět k dosažení světového míru a proč?

How Far is the World to Achieve World Peace and Why?

Martin Havlík

Abstrakt: Hlavním cílem tohoto článku je pojednat v kontextu vybraných bezpečnostních intencí o světovém míru jakožto idealistickém fenoménu, který je v současném dynamicky se měnícím prostředí determinován mnoha faktory. Záměrem není komparovat jednotlivé filozofické teorie, ale poskytnout vybrané syntetické bezpečnostní ukazatele, které mohou pomoci měřit stav bezpečnostního prostředí. Na základě uvedených argumentů lze vypožorovat trend poklesu reprezentovaného míru související také s nárůstem aktivit teroristických skupin a obecně nadnárodních hrozeb. V článku je také zdůrazněna aktuální poměrně rigidní role organizace OSN ve vztahu ke globálnímu míru. Na mezinárodní společnosti a světový mír mají významný vliv především vzájemné vztahy a soupeření velmocí. U budoucích konfliktů bude nadále více patrný přechod od fyzické podoby válčiště k platformě imaginární, reprezentované zejména kybernetickým prostorem.

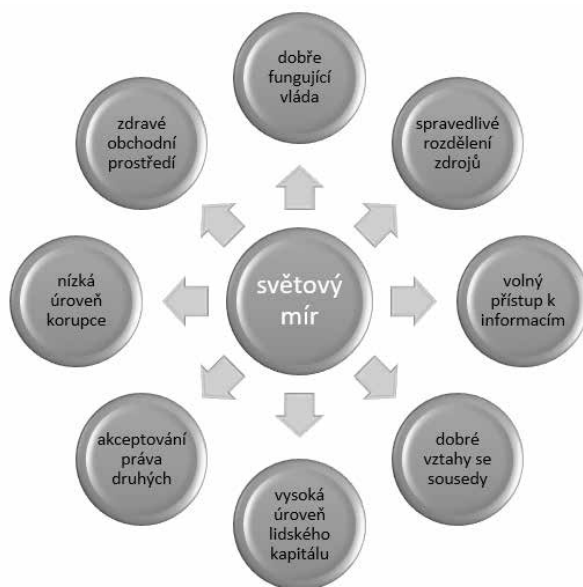
Abstract: The main goal of this article is to discuss in the context of selected security intentions the world peace as an idealistic phenomenon, which is determined by many factors in the current dynamically changing environment. The intention is not to compare individual philosophical theories, but to provide selected synthetic security indicators that can help measure the state of the security environment. On the basis of these arguments, we can observe a downward trend in the rate represented, also linked to an increase in the activities of terrorist groups and generally transnational threats. The article also highlights the current relatively rigid role of the UN in relation to global peace. The international community and world peace are particularly influenced by the mutual relations and the rivalry of the superpowers. In future conflicts, the transition from the physical form of the battlefield to the imaginary platform, represented mainly by cyber space, will be more evident.

Klíčová slova: Aktér; mír; globální; hrozba; bezpečnost; index.

Keywords: Actor; Peace; Global; Threat; Security; Index.

ÚVOD

Světový mír je určitý idealistický fenomén mezinárodních vztahů, jehož primárními parametry by měly být průniky ideální svobody a míru mezi všemi státy, národy, nestátními aktéry a ve své podstatě i všemi lidmi (jednotlivci). Například Institute for Economic & Peace¹ ve své studii uvádí několik specifických pilířů (nebo chceme-li domén) spojených s pozitivním mírem. Patří mezi ně dobře fungující vláda, nízká úroveň korupce, akceptování práv druhých, dobré vztahy se sousedy, volný přístup k informacím, vysoká úroveň lidského kapitálu, spravedlivé rozdělení zdrojů (viz následující obrázek).² Východiskem světového míru by měla být naprostá eliminace veškerých konfliktů a násilných střetů mezi jednotlivými aktéry (jak státními a nestátními, tak i mezi jednotlivci a všemi navzájem).

Obrázek č. 1: Hlavní pilíře pozitivního míru³

Rozsah zmiňovaného nosného tématu (problematické otázky dosažení světového míru) je velmi široký a komplexní pojetí problematiky by mohlo být předmětem

¹ Institute for Economic & Peace. [online]. 2019 [cit. 2019-09-26]. Dostupné z: <http://economicsandpeace.org/>

² Positive Peace Report 2018. [online]. 2018 [cit. 2019-07-16]. Dostupné z: <https://reliefweb.int/report/world/positive-peace-report-2018>

³ Global Peace Index 2019 - Measuring Peace In A Complex World. [online]. 2019 [cit. 2019-04-17]. Dostupné z: <http://visionofhumanity.org/app/uploads/2019/06/GPI-2019-web003.pdf>

významné kvalifikační práce, nikoliv pouze odborného článku. Úmyslně vybraný a zúžený pohled autora koresponduje s přesvědčením, které vychází z rozsahového omezení tohoto článku a zejména s obecnou dichotomií dvou hlavních filozofických směrů plynoucích z velkých debat mezinárodních vztahů. Jak pohled realistů, tak i pohled liberálů poskytují s ohledem na své myšlenkové ukotvení rozdílně pojaté argumentační nástroje, které se snaží limitovat či naopak podpořit význam a reálné možnosti dosažení míru. S ohledem na tyto skutečnosti byl proto zvolen pohled zcela odlišný, který ačkoliv neopomíná zmínku avizovaných myšlenkových směrů mezinárodních vztahů, je blíže zaměřen na prezentaci signifikantních ukazatelů, jenž okolnosti světového míru kvantitativně popisují (i když jistě ne zcela komplexně). Volba pohledu orientovaná na analýzu souvisejících bezpečnostních indikátorů pak celkový obsahový rámec článku posouvá podle měřítek výzkumného přístupu z pozice kvalitativní do pozice kvantitativní.

Odpověď z pohledu realismu (reprezentovaného například Hansem Joachimem Morgenthauem či Edwardem Hallettem Carrem) či také neorealismu (reprezentovaného například Kennethem Nealem Waltzem) zcela jednoznačně a validně na výzkumnou otázku, zda je světový mír mýtem či možnou realitou, je s ohledem na existující bázi relevantních dat, historickým konotacím i některým dostupným prognózám budoucího vývoje, poměrně snadné, neboť celosvětový mír ve všech svých dimenzích je z realistickeho i neorealistického pohledu utopistický (zejména v krátkodobém a střednědobém horizontu). Přesto se však pokusím níže v textu tohoto příspěvku nastínit některé informační argumenty, které závěry realistů podpoří a částečně je mohou také objektivizovat. Na druhou stranu nelze opomenout idealistické teoretické základy a hlavní myšlenkové pilíře liberálů (reprezentovaných například Adamem Smithem) či neoliberálů (reprezentovaných například Robertem Owenem Keohanem), kteří primárně akcentují osobní svobodu jednotlivců a mír, a to s minimální úlohou státu. Pro tyto filozofické směry je pak celosvětový mír hlavním hybatelem a obecně také jediným možným řešením budoucích mezinárodních vztahů, kdy značnou úlohu budou hrát vzájemné ekonomické vazby. V této souvislosti je však potřeba zdůraznit, že aktuální konflikty (nejrůznějšího typu) či asymetrické teroristické útoky napříč všemi kontinenty značně podlamují podstatu liberálních teorií (zejména v krátkodobém a střednědobém horizontu). Cílem tohoto přehledového článku není komparovat jednotlivé filozofické teorie, které byly v minulosti předmětem tzv. první a třetí velké debaty mezinárodních vztahů, ale poskytnout vybrané relevantní ukazatele determinující aktuálně existenci světového míru. Odborná diskuse založená na výše zmíněných filozofických směrech, její následná expertní analýza a kritické zhodnocení zásadních výsledků by přesahovala vymezený rozsahový rámec a zejména cíl tohoto přehledového článku. V této fázi je s ohledem na určitou komplexnost také potřeba dodat, že téma světového míru nelze zcela nezaujatě řešit bez souvisejícího zhodnocení místa a úlohy terorismu či kybernetických útoků, které v současné době představují globální bezpečnostní hrozby. Zmíněný fenomén terorismu či kybernetických útoků by však obdobně jako zevrubná analýza dalších hrozeb globálního rozměru přesahoval cíl a rámec tohoto příspěvku.

S ohledem na výše uvedené limity popisující absenci hlubšího rozboru jednotlivých myšlenkových směrů se dále v textu zaměřím na vybrané bezpečnostní ukazatele, které mohou pomoci fakticky podpořit závěry, že aktuální světový mír je spíše mýtem než realitou. Nejdříve pojednám krátce o roli OSN (Organizace spojených národů) a úloze

této mezinárodní organizace v oblasti dodržování míru. Poté rozeberu význam jednoho z hlavních indikátorů světového míru, tzv. ukazatel GPI (Global Peace Index) se zaměřením na přehled znázorňující indexovanou aktuální hrozbu státních aktérů vůči globální stabilitě. Zmíním v této souvislosti také trendy, které bylo možné pozorovat v posledních deseti letech v oblasti vývoje GPI. Mýtus světového míru bude dále diskutován v kontextu světových mocností (zejména USA a Čínské lidové republiky) jakožto hlavních aktérů ovlivňujících světový mír a související globální mocenské postavení. V poslední části bude krátce pojednáno o predikci budoucího vývoje. Při čtení článku je nutné brát v potaz, že aktuálně je světový mír determinován mnoha faktory a zájmy (politickými, diplomatickými, ekonomickými, sociálními, vojenskými, environmentálními atd.), které zde nejsou komplexně zmíněny. Kontinuální rozvoj jednotlivých státních aktérů (mocností, rozvojových i zhroutených států), dodržování lidských práv či velmi dynamické prostředí (nejenom bezpečnostní) reprezentují základní podmínky vývoje případného míru. Je dále také patrné, že při evaluaci a měření stavu bezpečnostního prostředí (kde zmiňovaný mír je jedním konkrétním i když hypotetickým stavem) lze využít také další ukazatele v kontextu kvantitativního posuzování zkoumaných souvislostí. Velmi často je ve vztahu k bezpečnostnímu prostředí využíván například také Global Terrorism Index (GTI) či syntetický dopad ekonomických strukturálních indikátorů, které i když nepřímo ovlivňují zahraniční politiky významných státních aktérů a jejich agresivní či asertivní přístup v otázkách bezpečnosti. Zde lze v kontextu ekonomiky a politiky zmínit především indikátory Evropské unie prezentované evropským statistickým úřadem Eurostat, strukturální politické indikátory OECD⁴ (Organisation for Economic Co-operation and Development), indikátory popisující chování Čínské lidové republiky ve vztahu k iniciativě OBOR (One Belt, One Road) a další globální indikátory umožňující více či méně charakterizovat světové politické, bezpečnostní i ekonomické prostředí. Všechny tyto (a také další) ukazatele lze v rámci komplexního přístupu (rámci NATO tzv. Comprehensive Approach, či v USA tzv. Effect Based Approach) použít pro praktickou objektivizaci měření stavu a analýzu bezpečnostního prostředí.

1 ROLE OSN

Přestože OSN deklaruje určité úspěchy v rámci předcházení a řešení konfliktů, včetně mírových urovnání sporů⁵, je dle mého přesvědčení tato celosvětová organizace v současné době poměrně rigidní. Navíc pozice stálých členů Rady bezpečnosti OSN a jejich exklusivní právo veta velmi často limituje konsensuální většinový postoj a názory OSN, a to zejména vůči státním aktérům, kteří jsou zapojeni do nejrůznějších konfliktů. Navzdory tomu, je však OSN i nadále schopná, zejména její orgán – Rada bezpečnosti,

⁴ V rámci OECD jsou strukturální indikátory spravovány v jednotné databázi SPIDER (Structural Policy Indicators Database for Economic Research).

⁵ Například viz dokument *Vše o OSN – Mír a bezpečnost*. [online]. 2014 [cit. 2019-06-26]. Dostupné z: <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2014/12/vse-o-osn-mir.pdf>

generovat rezoluce a prosazovat do určité míry svá rozhodnutí. OSN prostřednictvím Rady bezpečnosti může uvalovat nejrůznější sankce, zakázat či regulovat obchod se zbraněmi nebo určitým způsobem omezit diplomatické styky, včetně použití vojenské síly na zajištění mezinárodního míru (operace typu Peacekeeping a Peace Enforcement). Tyto skutečnosti a zejména nástroje, jak vymáhat dodržování rozhodnutí OSN, se však potýkají dlouhodobě s problémy ze strany konfliktních státních aktérů (o nestátních aktérech ani nemluvě). Přestože jsme od samotného konce 2. světové války nezaznamenali konflikt světového (globálního) rozsahu, osobně se plně neztotožňuji s většinovými názory a prezentací hlavních představitelů OSN, že je toto výhradně dílem a efektivní činností právě OSN. V minulosti bylo samotné fungování OSN, jakožto celosvětové organizace, také částečně paralyzováno nedostatkem finančních prostředků.

Na mezinárodní společenství, a to nejen na organizaci OSN (ale i na další aktéry, regionální organizace, nevládní organizace, nadnárodní společnosti atd.) mají velmi významný vliv především vzájemné vztahy velmocí v čele s USA, ČLR (Čínská lidová republika) a RF (Ruská federace), které jsou velmi dobře demonstrovány v rámci prosazování vlastních zájmů. Vzájemné soupeření uvedených státních aktérů na globálním poli a jejich právo veta v rámci OSN omezuje efektivitu této globální organizace, a to nejen při zajišťování mezinárodní bezpečnosti. Mezi významné třecí plochy mezi světovými mocnostmi na poli OSN jsou zejména partikulární zájmy spojené se surovinovou diplomacií a vyvažováním silového působení ve strategicky zájmových prostorech (kontinentech, oceánech či například mořích). Tyto mohou být reprezentovány jak důležitými obchodními křižovatkami sloužícími pro transport zboží (například Malacká úžina, Panamský průplav, Hormuzký průliv atd.), tak potencionálními novými nalezišti nerostných surovin (například Severní ledový oceán, Jihočínské moře atd.). Silové vyvažování a zajištění globální bezpečnosti pak vede (přibližně tak jak v době bipolárního rozdělení světa) k částečnému utváření formálních trvalých, dočasných či neformálních kvazi-koalicí, které v jednotlivých případech dále limitují operační schopnosti a efektivitu OSN v rámci prosazování a zajišťování mezinárodní bezpečnosti. S ohledem na aktuální neochotu změnit komplexní filozofii, mandát či způsob rozhodování v rámci organizace OSN, nelze v krátkodobém či střednědobém horizontu očekávat žádné signifikantní změny v řešení a zajišťování mezinárodní bezpečnosti.

2 GLOBAL PEACE INDEX A TREND JEHO VÝVOJE

V kontextu světového míru, respektive v rámci posouzení, zda je takový mír reálný by bylo s ohledem na komplexitu potřebné analyzovat velké množství souvisejících ukazatelů, které ať už přímo či nepřímo tuto problematiku ovlivňují. V této souvislosti by bylo nutné provést dílčí analýzy souvisejícího operačního prostředí a také vnitřní analýzy jednotlivých aktérů a stakeholderů (státních i nestátních), poté výsledky těchto dílčích analýz integrovat do konečných výstupů, na jejichž základě bychom mohli potvrdit či vyvrátit předem stanovené související hypotézy (tyto však nebyly pro potřeby článku stanoveny). Provést avizované kroky by však vyžadovalo nemalé úsilí, nemluvě o získání relevantních (často i neveřejných a utajovaných) informací. Navíc by komplexní výzkum

v této oblasti zájmu výrazně přesahoval rámec přehledového článku a spíše by mohl být námětem na vědeckou studii či kvalifikační práci. Jak již bylo nastíněno výše, je světový mír determinován mnoha faktory a zájmy, z nichž v tomto přehledovém článku bude pozornost věnována vybraným bezpečnostním faktorům. Mimo výše popsanou roli OSN v zajištění mezinárodní bezpečnosti, můžeme z hlediska bezpečnostní dimenze zdůraznit některé významné indikátory, která se váží přímo k otázce světového míru (viz dále).

Pokud budeme chtít určitým způsobem sledovat a měřit či následně porovnávat (komparovat) úroveň světového míru, je vhodné k tomuto účelu využít například ukazatel GPI (Global Peace Index), který byl mimo jiné využitý v rozsáhlém výzkumu think-tanku Institute for Economic & Peace⁶. Někteří autoři tento index překládají do češtiny jako „Světový index míru“. Mezinárodní tým expertů při hodnocení jednotlivých zemí zohledňuje v případě GPI celkem 23 faktorů, které určují, do jaké míry je ta která země mírumilovná. Experti tak zkoumají například podíl armádních výdajů na státním rozpočtu, počty násilných trestných činů a vražd nebo počet uvězněných lidí. Kombinací jednotlivých údajů pak určí celkový indikátor mírumilovnosti jednotlivých států.^{7,8} Na následujícím obrázku můžeme názorně vidět mapu s barevně odlišenými státními aktéry, a to dle hodnocení indexu GPI z roku 2019.

⁶ Institute for Economic & Peace. [online]. 2019 [cit. 2019-09-26]. Dostupné z: <http://economicsandpeace.org/>

⁷ Hájek, L. *Česko je sedmou nejbezpečnější zemí na světě, globální úroveň bezpečnosti se ale zhoršuje*. [online]. 2018 [cit. 2019-05-28]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2513464-cesko-je-sedmou-nejbezpecnejsi-zemi-na-svete-globalni-uroven-bezpecnosti-se-ale>

⁸ Global Peace Index 2019 - Measuring Peace In A Complex World. [online]. 2019 [cit. 2019-04-17]. Dostupné z: <http://visionofhumanity.org/app/uploads/2019/06/GPI-2019-web003.pdf>

Obrázek č. 2: Grafické znázornění státních aktérů dle hodnocení GPI (2019)⁹

Komplexní řebříček hodnocených státních aktérů, včetně příslušného bodového ohodnocení a komparační změny oproti předcházejícímu roku je uveden v následujících tabulkách.

⁹ Ibid.

Tabulka č. 1: Řebříček hodnocených státních aktérů podle indexu GPI (část A)

RANK	COUNTRY	SCORE	CHANGE	RANK	COUNTRY	SCORE	CHANGE	RANK	COUNTRY	SCORE	CHANGE
1	Iceland	1.072	↔	29	Poland	1.654	↑ 3	57	Vietnam	1.877	↑ 5
2	New Zealand	1.221	↔	30	Botswana	1.676	↑ 1	58	Senegal	1.883	↑ 4
3	Portugal	1.274	↑ 2	31	Qatar	1.696	↑ 10	59	Liberia	1.889	↑ 4
4	Austria	1.291	↓ 1	32	Spain	1.699	↓ 3	60	France	1.892	↓ 2
5	Denmark	1.316	↓ 1	33	Costa Rica	1.706	↑ 5	60	Namibia	1.892	↓ 18
6	Canada	1.327	↔	34	Uruguay	1.711	↑ 3	62	The Gambia	1.908	↑ 12
7	Singapore	1.347	↑ 2	35	Latvia	1.718	↓ 5	63	Cyprus	1.914	↓ 2
8	Slovenia	1.355	↑ 2	36	Taiwan	1.725	↓ 2	64	Kazakhstan	1.932	↑ 5
9	Japan	1.369	↑ 1	37	Estonia	1.727	↓ 4	65	Greece	1.933	↑ 14
10	Czech Republic	1.375	↑ 3	38	Lithuania	1.728	↓ 2	65	North Macedonia	1.933	↑ 23
11	Switzerland	1.383	↑ 2	39	Italy	1.754	↔	67	Montenegro	1.939	↑ 8
12	Ireland	1.390	↓ 1	40	Malawi	1.779	↑ 4	68	Moldova	1.951	↑ 5
13	Australia	1.419	↓ 1	41	Indonesia	1.785	↑ 14	69	Oman	1.953	↑ 2
14	Finland	1.488	↔	42	Mongolia	1.792	↔	70	Equatorial Guinea	1.957	↑ 5
15	Bhutan	1.506	↑ 2	43	Kuwait	1.794	↑ 7	71	Ecuador	1.980	↑ 3
16	Malaysia	1.529	↑ 9	44	Ghana	1.796	↓ 5	72	Benin	1.986	↔
17	Netherlands	1.530	↑ 2	45	Laos	1.801	↑ 2	72	Sri Lanka	1.986	↑ 2
18	Belgium	1.533	↑ 3	45	United Kingdom	1.801	↑ 5	72	Eswatini	1.986	↑ 10
18	Sweden	1.533	↑ 3	47	Panama	1.804	↑ 2	75	Argentina	1.989	↑ 8
20	Norway	1.536	↑ 4	48	Timor-Leste	1.805	↑ 12	76	Nepal	2.003	↑ 12
21	Hungary	1.540	↑ 1	48	Zambia	1.805	↔	77	Angola	2.012	↑ 3
22	Germany	1.547	↑ 4	50	Serbia	1.812	↑ 5	77	Jordan	2.012	↑ 20
23	Slovakia	1.550	↔	51	Albania	1.821	↑ 2	79	Rwanda	2.014	↑ 24
24	Mauritius	1.562	↓ 4	52	Sierra Leone	1.822	↓ 18	80	Peru	2.016	↑ 7
25	Romania	1.606	↓ 1	53	United Arab Emirates	1.847	↑ 8	81	Bosnia & Herzegovina	2.019	↑ 9
26	Bulgaria	1.607	↔	54	Tanzania	1.860	↓ 2	82	Tunisia	2.035	↑ 7
27	Chile	1.634	↑ 1	55	Madagascar	1.867	↑ 2	83	Jamaica	2.038	↑ 10
28	Croatia	1.645	↓ 1	55	South Korea	1.867	↓ 9	84	Dominican Republic	2.041	↑ 7

Tabulka č. 2: Řebříček hodnocených státních aktérů podle indexu GPI (část B)

RANK	COUNTRY	SCORE	CHANGE	RANK	COUNTRY	SCORE	CHANGE	RANK	COUNTRY	SCORE	CHANGE
85	Bolivia	2.044	↓ 4	113	El Salvador	2.262	↑ 2	141	India	2.605	↓ 4
86	Kosovo	2.049	↑ 8	114	Guatemala	2.264	↓ 4	142	Palestine	2.608	↓ 2
87	Haiti	2.052	↔	115	Turkmenistan	2.265	↑ 4	143	Colombia	2.661	↑ 2
88	Paraguay	2.055	↑ 12	116	Brazil	2.271	↑ 10	144	Venezuela	2.671	↓ 2
89	Cambodia	2.066	↑ 8	116	Thailand	2.278	↓ 3	145	Mali	2.710	↑ 2
90	Morocco	2.070	↑ 13	118	Armenia	2.294	↑ 3	146	Israel	2.735	↑ 1
91	Cuba	2.073	↑ 7	119	Kenya	2.300	↑ 1	147	Lebanon	2.800	↓ 26
92	Guyana	2.075	↓ 9	120	Nicaragua	2.312	↓ 54	148	Nigeria	2.898	↔
93	Trinidad and Tobago	2.094	↓ 7	121	Rep of the Congo	2.323	↑ 1	149	North Korea	2.921	↑ 1
94	Mozambique	2.099	↑ 9	122	Mauritania	2.333	↑ 5	150	Ukraine	2.950	↑ 2
95	Kyrgyz Republic	2.105	↑ 13	123	Honduras	2.341	↑ 7	151	Sudan	2.995	↑ 3
96	Gabon	2.112	↑ 1	124	Bahrain	2.357	↑ 5	152	Turkey	3.015	↑ 3
97	Belarus	2.115	↑ 4	125	Myanmar	2.393	↓ 2	153	Pakistan	3.072	↓ 2
98	Papua New Guinea	2.118	↓ 2	126	Niger	2.394	↑ 6	154	Russia	3.093	↓ 1
99	Georgia	2.122	↑ 3	127	South Africa	2.399	↓ 2	155	Dem. Rep of the Congo	3.218	↔
100	Guinea	2.125	↔	128	USA	2.401	↑ 4	156	Libya	3.285	↑ 1
101	Bangladesh	2.128	↓ 9	129	Saudi Arabia	2.409	↓ 1	157	Central African Rep	3.296	↓ 1
102	Uzbekistan	2.166	↑ 2	130	Azerbaijan	2.425	↑ 3	158	Somalia	3.300	↑ 1
103	Lesotho	2.167	↑ 1	131	Ethiopia	2.434	↔	159	Iraq	3.369	↑ 1
104	Burkina Faso	2.176	↓ 26	132	Zimbabwe	2.463	↓ 6	160	Yemen	3.412	↓ 2
105	Tajikistan	2.196	↑ 12	133	Eritrea	2.504	↑ 6	161	South Sudan	3.526	↔
105	Uganda	2.196	↑ 2	134	Philippines	2.516	↑ 4	162	Syria	3.566	↑ 1
107	Cote d'Ivoire	2.203	↑ 4	135	Burundi	2.520	↑ 1	163	Afghanistan	3.574	↓ 1
108	Togo	2.205	↑ 9	136	Egypt	2.521	↑ 7				
109	Djibouti	2.207	↑ 4	137	Chad	2.522	↓ 2				
110	China	2.217	↑ 2	138	Cameroon	2.538	↑ 4				
111	Algeria	2.219	↓ 9	139	Iran	2.542	↓ 9				
112	Guinea-Bissau	2.237	↑ 6	140	Mexico	2.600	↑ 1				

Pokud provedeme určitou komparaci ukazatelů GPI v celosvětovém měřítku v poslední dekádě (konkrétně v letech 2008, 2011, 2013, 2015 a 2019), lze vypočítat trend poklesu reprezentovaného míru. Zhoršující trend je s velkou pravděpodobností podmíněn nárůstem aktivit teroristických skupin a obecně nadnárodních hrozeb (v posledních

letech velmi často hybridního charakteru). Klíčovým faktorem je aktivita stoupenců takzvaného Islámského státu, a to nejen na území Sýrie a Iráku, ale také jejich odnoží na africkém kontinentě. V oblasti hybridních hrozeb, dezinformačních kampaní, psychologických a informačních operací lze pozorovat intenzivnější aktivity Ruské federace (nejen v rámci působení na Ukrajině od roku 2014), jakožto státního aktéra. S tímto aktérem a také s ČLR jsou velmi často také spojovány narůstající aktivity v oblasti kybernetického působení. Mimo tyto hlavní státní aktéry lze pozorovat také nárůst aktivit hybridního charakteru (zejména kybernetické útoky) ze strany KLDŘ či Íránu, směřované velmi často na zahraniční finanční instituce s primárním cílem získání finančních prostředků.

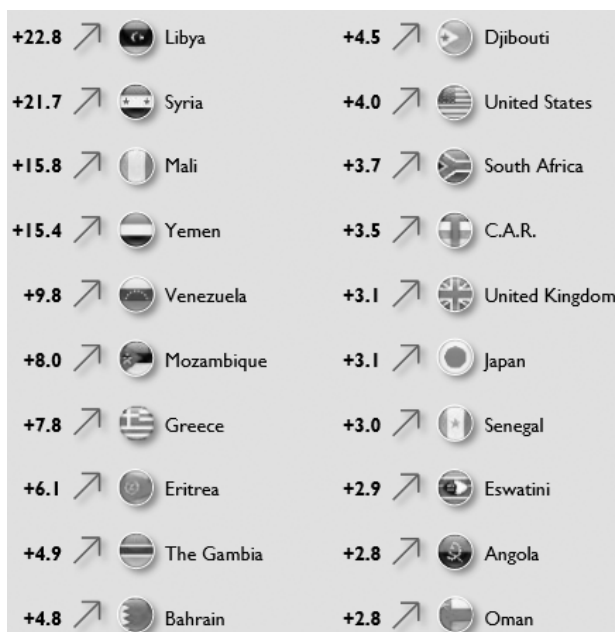
Dostupné analýzy indexu GPI v poslední dekádě jednoznačně demonstrují zhoršující se trend především v Africe a Asii. Klíčovou roli zde hrají jak jaderné mocnosti (například RF či Pákistán), tak rovněž i státy, kde aktuálně probíhají vleklé konflikty (například Afghánistán, Irák, Sýrie, Libye, Jemen či Somálsko apod.). Vzhledem k regionální a charakterové diverzifikaci současných konfliktů i s ohledem na počet zapojených účastníků (nejen státních aktérů, ale i nestátních), nelze proto v krátkodobém (a velmi pravděpodobně ani střednědobém) horizontu očekávat zásadní zlepšení.

Dalším významným ukazatelem, který nám může podložit reprezentovaná fakta o celkově spíše zhoršující se situaci vzhledem k problematice světového míru, může být Fragile States Index.¹⁰ Podle posledního výzkumu organizace The Fund for Peace¹¹ z roku 2019 je patrné, že se index nestability u mnoha klíčových státních aktérů zhoršuje.¹² Toto lze názorně vidět na následujícím obrázku, který se snaží monitorovat dlouhodobější trend vývoje, a to v období od roku 2009 do roku 2019. Obsah posuzovaného výzkumu je dalším podkladem, který určitou vahou přispívá k vyvrácení reálné možnosti světového míru a spíše potvrzuje fakt, že celosvětový mír je spíše určitým mýtem (i když tento často rezonuje ve společnosti).

¹⁰ Index Fragile States (FSI) je každoroční žebříček 178 zemí založený na různých faktorech (nátlacích), kterým jednotlivé země čelí a které mají dopad na úroveň jejich nestability. Jsou zde zahrnuty indikátory soudržnosti, dále pak politické, sociální a ekonomické indikátory. Zevrubný rozbor jednotlivých indikátorů, včetně jejich kvantitativního hodnocení je uveden ve zmiňovaném výzkumu *Fragile States Index 2019*. [online]. 2019 [cit. 2019-07-16]. Dostupné z: <http://fundforpeace.org/wp-content/uploads/2019/04/9511904-fragilestatesindex.pdf>

¹¹ The Fund for Peace. [online]. 2019 [cit. 2019-09-26]. Dostupné z: <http://global.fundforpeace.org/>

¹² Fragile States Index 2019. [online]. 2019 [cit. 2019-07-16]. Dostupné z: <http://fundforpeace.org/wp-content/uploads/2019/04/9511904-fragilestatesindex.pdf>

Obrázek č. 3: Země s nejhorším trendem indexu nestability za období 2009 - 2019¹³

3 SVĚTOVÉ MOCNOSTI JAKO HROZBA PRO SVĚTOVÝ MÍR

Jak již bylo zmíněno v kapitole věnující se roli a významu OSN v zajišťování mezinárodní bezpečnosti, bude tato kapitola explicitně věnována právě mocenskému soupeření aktuálně nejvýznamnějších světových mocností reprezentovaných USA, ČLR a RF. Bez akceptace významu, vlivu a prosazování zájmů těchto státních aktérů by nebylo příliš relevantní pojednávat o významu a možnosti světového míru.

Některé z internetových portálů, jako například Online Journal Strategic Culture Foundation¹⁴ poukazovaly na výzkum provedený v roce 2013, který prezentoval, že mnoha lidmi (průřezově z celkem 65 zemí z celého světa) jsou právě USA považovány za největší hrozbu světového míru. Až s odstupem pak následuje hrozba reprezentovaná

¹³ Fragile States Index 2019. [online]. 2019 [cit. 2019-07-16]. Dostupné z: <http://fundforpeace.org/wp-content/uploads/2019/04/9511904-fragilestatesindex.pdf>.

¹⁴ Zuesse, E. Polls: *US Is 'the Greatest Threat to Peace in the World Today'*. [online]. 2017 [cit. 2019-05-27]. Dostupné z: <https://www.strategic-culture.org/news/2017/08/07/polls-us-greatest-threat-to-peace-world-today.html>

Pákistánem, ČLR, Severní Koreou či například Íránem nebo Izraelem¹⁵. Největší míra protiamerických nálad přitom panovala a panuje v zemích, které jsou považovány za hlavní rivaly Spojených států – v Rusku (54 %) a v ČLR (49 %). Názor, že právě USA ohrožují mír na planetě nejvíce, je ovšem silně zakořeněn i mezi těmi, kdo jsou vnímáni jako američtí spojenci. Například v Řecku či Turecku USA negativně vnímalo v inkriminované době 45 % obyvatel¹⁶. Osobně jsem přesvědčen, že se většina respondentů souvisejících průzkumů přiklání k tomu, že USA po útocích 11. září 2001 postupně destabilizují jiné státy, jako jsou Irák, Afghánistán, Libye či například Sýrie. Může zde pak jistě panovat celospolečenská globální obava, který státní aktér bude poté ze strany USA penetrován (především tedy vojensky). Bude to například v dnešní době tak diskutovaná Severní Korea, či dlouhodobě podezříváný Írán, nebo například problematická Venezuela? Určitá invaze či konvenční střet USA s hegemony typu Ruské federace či ČLR se jeví v krátkodobé či střednědobém horizontu jako velmi nepravděpodobné. Naproti tomu například průzkum provedený v roce 2018 pod hlavičkou Pew Research Center¹⁷ poukazuje, že USA je v žebříčku globálních hrozeb až na šestém místě. Nicméně i zde v kontextu státních aktérů jsou USA na druhém místě hned za severokorejským jaderným programem. Jsou mu dále předrženy pouze hrozby nestátních aktérů a hrozby nadnárodního charakteru, jako globální klimatické změny, kybernetické útoky, kondice světové ekonomiky či aktivity tzv. Islámského státu.¹⁸

Další část této kapitoly se věnuje pochopení souvislostí a pojmů vztahujících se k hegemonii moci, a to primárně ve vztahu k případnému posunu postavení USA a ČLR. Stěžejní myšlenku reprezentuje perspektivní pohled britského vědce Martina Wighta¹⁹ na argumentaci o předpokládané posloupnosti přechodu moci mezi USA a ČLR, kterou lze nalézt v odborném článku *China and the United States: A Succession of Hegemonies*?²⁰ Autor se v úvodu věnuje historickému exkursu v kontextu chápání hegemonie moci, analyzuje myšlenky Wighta a komparuje je s názory některých vybraných odborníků. Je zde například akcentován integrální vztah mezi rovnováhou rozdělení moci a mezinárodním společenstvím. Důležitým tvrzením je to, že po rozpadu bipolárního rozdělení světa (po roce 1990) může být svět tvořen buďto mezinárodním společenstvím nebo určitou hegemonií, ale nikoliv kombinací těchto dvou zmíněných systémů.

¹⁵ Novinky.cz - *Evropané označili Izrael za největší hrozbu míru*. [online]. 2007 [cit. 2019-05-27]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/zahranicni/18660-evropane-oznacili-izrael-za-nejvetsi-hrozbu-miru.html>

¹⁶ Literární noviny - *Průzkum: USA největší hrozbou pro světový mír*. [online]. 2014 [cit. 2019-05-27]. Dostupné z: <https://literarky.cz/civilizace/89-civilizace/16581-przkum-usa-nejvti-hrozbou-pro-svtovy-mir>

¹⁷ Pew Research Center. [online]. 2019 [cit. 2019-09-26]. Dostupné z: <http://www.pewresearch.org/>

¹⁸ POUŠTER, J., HUANG, Ch. *Climate Change Still Seen as the Top Global Threat, but Cyberattacks a Rising Concern - Worries about ISIS and North Korea persist, as fears about American power grow*. [online]. 2019 [cit. 2019-06-27]. Dostupné z: <https://www.pewresearch.org/global/2019/02/10/climate-change-still-seen-as-the-top-global-threat-but-cyberattacks-a-rising-concern/>

¹⁹ The Martin Wight Memorial Trust. [online]. 2019 [cit. 2019-09-26]. Dostupné z: <http://www.mwmt.co.uk/>

²⁰ CLARK, I. *China and the United States: A Succession of Hegemonies?* [online]. 2011 [cit. 2019-06-27]. Dostupné z: <http://bibliobase.sermis.pt:8008/BiblioNET/Upload/PDF3/002409.pdf>

Akcentu se také dostala myšlenka nutného rozlišování mezi vlivem a mocí. Autor analyzovaného odborného článku dále poukazuje na konfrontaci Wighta ve vztahu k postavení velkých mocností, kdy je příklad vhodně demonstrován na existenci práva veta v rámci Rady bezpečnosti OSN. Samotný důraz je orientován na údajně materialistický pohled Wighta a uznávání existence dominantního postavení některé velmoci. Samotný článek je pro nezainteresované čtenáře z řad laické veřejnosti poměrně náročný. Je nutné proto citlivě diverzifikovat mezi použitými pojmy jako je moc, velké mocnosti, dominantní státy, legitimita či hegemonie, a to vždy v kontextu mezinárodních vztahů. Snahou je poskytnout čtenářům vysvětlení, které by určitým způsobem pomohlo vymezit myšlení Wighta ve vztahu k pojmu hegemonie.

Další část se snaží pojednat o významu a posilujícím postavení ČLR a okolnostech zpochybňování existence USA, jakožto současného vládnoucího hegemonu. V této souvislosti je nutné reflektovat také časový původ článku (rok 2011), který již nemusí plně odpovídat současné situaci na poli mezinárodních vztahů. V posledních letech je patrné posilování ČLR (a to nejen v oblasti ekonomické) a také stále častější diskuse o určité zadluženosti USA. Objektivně posoudit, případně predikovat, pravděpodobnost možného přechodu moci mezi USA a ČLR je však i v současné době velmi problematické, ne-li nemožné (i když se o to někteří akademici pokoušejí). Přestože je v textu poukazováno na skutečnost, že v historii vždy narůstající moc a vzestupy dominantního postavení vrcholily válkou, v případě rostoucí role ČLR toto v klasické konvenční podobě nepředpokládám. Hlavním argumentem je dle mého přesvědčení skutečnost, že ČLR využívá primárně tzv. „soft“ nástroje prosazování moci a snaží se vyhnout klasickým vojensky orientovaným konvenčním střetům. Je nutné si uvědomovat, že ČLR je v tomto poměrně úspěšná, a to v celosvětovém měřítku. Samozřejmě nelze vyloučit odvetné vojenské akce v případě napadení ČLR jiným aktérem.

V kontextu obsahu avizovaného článku se lze ztotožnit s autorem, který s ohledem na dynamický vývoj prostředí zdůrazňuje trend mezinárodních vztahů směřující k multipolaritě, a který je spojen s větším rozptýlením moci na mezinárodní úrovni. Přestože se v uplynulých letech staly USA jedním z největších obchodních partnerů ČLR, je od druhé poloviny roku 2018 patrný trend změny reprezentovaný zejména zaváděním nových cel ze strany USA na čínské zboží. Tyto ekonomické zásahy americké administrativy mohou vyvolat reciproční opatření ze strany ČLR, jejichž dopady na globální ekonomiku si v současné době nedovolím predikovat. Mezi hlavní slabiny stěžejních argumentů obsažených v analyzovaném článku je absence dalších světových aktérů, které mohou mít významný vliv na formování budoucích mezinárodních vztahů a udržování globálního míru. Může to být například Ruská federace, Indie, případně společenství typu Evropské unie či ASEAN (Association of Southeast Asian Nations) nebo BRICS (Brazil, Russia, India, China and South Africa). Pozitivem článku je fakt, že se autor nesnaží prosazovat významnost USA či ČLR a nehodnotí či nepreferuje jejich postavení nebo přechod z jedné hegemonie na jinou. Nezaujatost je při provádění komparačních analýz i nejrůznějších hodnocení velmi cenná.

Přestože výše uvedené souvislosti analyzují mocenské soupeření USA a ČLR především v minulé dekádě 21. století, zásadní posun v oblasti vývoje možného světového míru se za poslední roky v této souvislosti neudál. Přesto je však nutné zdůraznit, že role ČLR neustále posiluje, a to zejména v ekonomické i vojenské oblasti. Kontinuálně

můžeme sledovat posilování vojenských schopností ČLR i stále expandující surovinovou diplomacii, která již není primárně zaměřena na asijský region, ale stále více na Afriku, Latinskou Ameriku či oblast Severního ledového oceánu. Mimo uvedené jsou v posledních letech patrné konkrétní aktivity ČLR ve vztahu k upevňování pozice související se spornými ostrovy v Jihočínském a Východočínském moři.

Přestože se tato kapitola primárně věnuje vzájemnému soupeření mezi USA a ČLR, nelze zcela opomenout také roli RF, která je nadále zejména v euroasijském regionu klíčovým hráčem s jistými implikacemi také na samotnou Českou republiku, případně i na soudržnost institucí EU či NATO. V oblasti vojenských schopností je vhodné podotknout, že jak ČLR, tak i RF se právem obávají americké hegemonie a neustále hledají symetrii pro vedení případného konvenčního konfliktu. Proto také ČLR i RF v posledních letech významným způsobem posiluje svůj vojenský arzenál. Mezi hlavní charakteristické prvky vztahů mezi USA, ČLR a RF, které mají implikace na mezinárodní společenství a stabilitu, patří zejména:

- fundamentální a dlouhodobá neslučitelnost strategických cílů a vzájemná regionální i globální rivalita;
- množství nevyřešených vzájemných sporných otázek;
- psychologické projevy nepřátelství (zejména šíření dezinformací a využívání dalších nástrojů hybridního působení);
- militarizované konflikty v minulosti;
- relativní rovnost v případě použití jaderných zbraní;
- velmi významná surovinová diplomacie a energetické požadavky;
- přetrvávající ambice RF i USA z hlediska vývoje a výroby jaderných zbraní.

Soupeření mezi Ruskou federací a USA podložené vlastnictvím jaderných zbraní se ukazuje do budoucna jako klíčové pro udržení světového míru, přestože narůstá význam nevojenských hrozeb a rizik v komparaci klasických konvenčních střetů. V případě vojenských schopností a především výzbroje amerických, čínských či ruských ozbrojených sil je nutné reflektovat tu skutečnost, že všechny mocnosti jsou téměř nezávislé na dodávkách zbraní, zbraňových systémů a vojenské techniky ze zahraničí. Vlastní technologické možnosti, a to zejména ve vztahu k vojenskému výzkumu, jsou však částečně limitovány u RF, kde významným faktorem je již zmiňovaná aktuální ekonomická situace.

4 PREDIKCE BUDOUCÍHO VÝVOJE

Obsah výše uvedených kapitol se orientoval na identifikaci klíčových faktorů a indikátorů, které zejména v oblasti bezpečnosti mají signifikantní vliv na formování světového míru. Primárně byla pozornost věnována aktuálním a poměrně nedávným faktům souvisejícím s organizací OSN a světovými indexy GPI a FSI. Dříve než dojde k samotnému shrnutí tohoto přehledového článku, bylo by jistě přínosné pojednat v krátkosti také o případné predikci budoucího vývoje, ačkoliv samotná extrapolace vývojových trendů není cílem tohoto článku a její provedení je také limitováno mnohými faktory.

Inspirativní pro zpracování této kapitoly byla publikace *Příštích sto let*,²¹ ve které její autor George Friedman hodnotí a predikuje možný vývoj situace v globálním pojetí. Jako základní východisko pro své prognózy si Friedman zvolil geopolitické hledisko, tedy přístup, podle kterého je politické chování každého státu do určité míry formováno jeho geografickými rysy.

Friedman se snaží vytipovat možné budoucí konflikty a popsat roli klíčových světových mocností v těchto konfliktech. Je zde určitým způsobem prozkoumaná geopolitická pozice Ruské federace a ČLR, ze které vyplývá významná výzva pro USA v následujících dvaceti letech. Autor ve své knize také zdůrazňuje význam ČLR, bez které nemůže být vedena žádná seriózní diskuse o budoucím vývoji geopolitického systému. Dále Friedman poukazuje na to, že se v geopolitice zásadní konflikty opakují, a to zejména v případech, kdy původní konflikty nevyřeší základní geopolitický problém. I bez konvenční války v průběhu dočasného příměří vždy přinejmenším pokračuje napětí a jiné formy vzájemné konfrontace.²²

V případě aktivit Ruské federace zmiňuje Friedman nutnou potřebu stálé nadvlády Ruska v sousedním Bělorusku a také na Ukrajině, aby tímto zajistilo základní národní bezpečnost. Pobaltské republiky jsou stále také strategicky významné, nicméně pro Ruskou federaci až druhotné. V případě dalších faktorů, které budou negativně ovlivňovat světový mír, pokládá Friedman hlavní důraz na nedostatek nové pracovní síly pro USA ve stejné době, jak tuto sílu bude potřebovat celý zbývající průmyslový svět. Pracovní síla se stane velmi nedostatkovým zbožím. Tímto fenoménem bude ve východní Asii také velmi silně postiženo Japonsko, které na základě svých základních kulturních hodnot nebude připraveno akceptovat asimilaci přistěhovalců. Ostatně samotné Japonsko, jako důležitá námořní velmoc a vědomá si svého strategického přístupu k námořním trasám, může v budoucnu představovat riziko pro USA. Spojené státy americké chtějí mít výlučnou kontrolu nad všemi oceány.²³ Důležitým aktérem v globálním pohledu bude také Turecko, které svou posilující ekonomikou a strategickou polohou, a to nejen ve vztahu k Ruské federaci, bude velmi významné. Již nyní můžeme sledovat úlohu a význam Turecka v oblasti migrační vlny uprchlíků z oblasti Blízkého a Středního východu či dalších asijských zemí do Evropy.

V případě budoucích konfliktů je nutné si také uvědomovat, že průběh těchto konfliktů nebude již založen na klasické formě konvenční války, ale naopak budou velmi často využity všechny válečné dimenze a široké spektrum nástrojů moci. Bude nadále více patrný přechod od fyzické podoby válčiště k platformě imaginární, reprezentované zejména kybernetickým prostorem. Velmi bude oscilovat také kombinace všech prostorových dimenzí (pozemní prostor, námořní prostor, vzdušný prostor, vesmírný prostor a kybernetický prostor), která je již v současné době často skloňována jako hybridní působení aktérů. Místo samotné destrukce bude budoucí akcent položen na mocenský vliv, místo fyzické likvidace protivníka bude důraz položen na jeho vnitřní rozklad, místo války

²¹ FRIEDMAN, G. *Příštích sto let: předpověď pro jednadvacáté století*. Praha: Argo, 2010. Aliter (Argo: Dokořán). ISBN 978-80-257-0238-3.

²² Ibid.

²³ Ibid.

zbraní dojde k přeorientování na válku kultur či informací a místo symetrického způsobu vedení boje se již dnes konflikty vyznačují asymetrickou kombinací politických, informačních, ekonomických, psychologických a dalších kampaní.²⁴ Ačkoliv byla výše zmíněna například rostoucí role ČLR v mezinárodním i regionálním pohledu, bude tato mocnost i nadále determinována významnými vnitřními problémy.²⁵ Interními problémy zejména ekonomického charakteru je aktuálně a v nejbližší době i nadále bude dotčena také RF, která v celosvětovém srovnání stále ekonomicky i technologicky zaostává za klíčovými aktéry USA a ČLR.

ZÁVĚR

Tomu, že bude celý svět žít dlouhodobě v prosperitě a míru v současné době dle mého přesvědčení nevěří ani největší optimisté. Existuje velké množství relevantních faktorů, které existenci světového míru limitují. Ať už to může být do budoucna očekávaný nedostatek pitné vody v Africe či Asii, nebo existence a aktivity teroristických organizací, je nutné si uvědomit, že vše bude dále umocněno přírodními katastrofami (hurikány, povodněmi, zemětřeseními, požáry atd.). Dále nelze ani zapomínat na fakt, že od pradávna se války vedly primárně kvůli získání nejrůznějších zdrojů (nerostných surovin, energetických komodit atd.). Pomineme-li dále obecnou rétoriku světových velmocí v čele s USA, je nutné si částečně připustit, že primárním úkolem USA a dalších velmocí není dosažení míru či vlastní vítězství, ale naopak udržování určité nestability ve strategických regionech. Například nestabilita bezpečnostní situace v Eurasii je pro USA zárukou toho, že zde nebude docházet k vytváření určitých koalic, které by v důsledku mohly silově konkurovat USA a tudíž potencionálně ohrožovat jejich geopolitické zájmy.

V kontextu aktuální globální situace, která se nadále dynamicky vyvíjí, je nutné podotknout, že v současné době nedochází k viditelné a signifikantní tranzici mocenského postavení mezi USA a ČLR. V posledních měsících a týdnech je sice patrná větší diskuse související s ekonomickým i vlivovým soupeřením výše zmíněných velmocí, kdy například ze strany USA bylo na čínské zboží uvaleno vyšší clo. Ve vztahu ke globální bezpečnostní situaci nejsou však aktuálně patrné žádné významné změny ani veřejně pozorovány nějaké zásadní indikátory, které by nasvědčovaly transformaci vývojového trendu. Naopak v regionálním měřítku lze pozorovat posilování pozice ČLR, a to nejen v oblasti Jihočínského moře, ale v celém asijském regionu (i na africkém kontinentě), kde se ČLR snaží prosazovat své strategické zájmy. Výhodou pro mezinárodní společenství je prozatím ta skutečnost, že ČLR výhradně využívá k prosazování svých národních zájmů zejména takzvané „soft“ nástroje moci a nikoliv vojenská řešení a nástroje. Je potřeba si uvědomovat,

²⁴ HAVLÍK, Martin. Vývoj operačního prostředí v kontextu budoucích konfliktů a směřování zpravodajské podpory. *Bezpečnostní teorie a praxe*. 2015, č. 3, ISSN 1801-8211.

²⁵ ČLR kontinuálně utlačuje sociálně-etnické skupiny, které se odlišují od majoritního čínského a většinově prokomunistického etnika. Nejvíce zasažena bude ta skupina, která bývá označována jako „pět jedů“ Ujguři, Tibeťané, přívrženci Falun Gong, obhájce Tchaj-wanu či členové čínských demokratických hnutí.

že dynamický vývoj prostředí v souvislosti s mezinárodními vztahy je dlouhodobě determinován mnoha faktory (ekonomické, surovinové, bezpečnostní, environmentální atd.), které utvářejí a budou i nadále do budoucna utvářet formování civilizace, včetně rozvoje dominantních aktérů.

Výčet všech argumentů nelze samozřejmě považovat za konečný, taktéž některá tvrzení není nutno brát vždy zcela dogmaticky. Celý obsah je založen na určité predikci, ale jak je obecně známo, prognózování geopolitického vývoje je vždy velmi problematické a náročné. Nejde jen o kontinuální dynamiku a změny celkového bezpečnostního prostředí, ale taky o kvazi-periodický vliv dalších faktorů (jak vnitřních, tak i vnějších), které vývojové trendy neustále (mnohdy neočekávaně) ovlivňují. Navíc je nutné si uvědomovat, že některé konflikty, nekonvenční střety a napětí mezi jednotlivými aktéry jsou velmi často generátorem inovací a posouvají společnost vpřed.

Autor: *Mgr. Ing. Martin HAVLÍK, Ph.D., MBA, MSc. Pracovník Ministerstva obrany České republiky. Specializuje se na zpravodajskou problematiku, zejména pak na oblast technických zpravodajských disciplín, informačních a kybernetických operací jakožto nedílné součásti hybridního působení státních i nestátních aktérů. Mimo uvedené se dlouhodobě zaměřuje na analýzy bezpečnostních hrozeb a rizik v oblastech konfliktů (především v Asii) s dopadem na obranu a bezpečnost České republiky.*

Jak citovat: HAVLÍK Martin. Jak daleko má svět k dosažení světového míru a proč? *Vojenské rozhledy*. 2020, 29 (2), 076-091. ISSN 1210-3292 (print), 2336-2995 (on-line). Available at: www.vojenskerozhledy.cz.